

Inte längre ett komplement – om Sveriges stadsmissioners sociala arbete med utsatta personer

Johan Vamstad

Johan Vamstad, docent, Ersta Sköndal Bräcke högskola. E-post: johan.vamstad@esh.se

De svenska stadsmissionernas sociala arbete har genomgått två generella förändringar under senare år; det har expanderats och breddats och det har kommit att ägnats åt allt svårare social problematik. Stadsmissionernas arbete kan inte längre sägas vara ett komplement till den offentliga sektorn då deras insatser inte alltid kompletterar någon befintlig insats och då de allt oftare utför tjänster inom ramen av ett kommunalt uppdrag. Den här artikeln beskriver en situation där ansvaret för hälsa och omsorg för socialt utsatta allt mer kommit att hamna hos organisationer som stadsmissionerna. I den avslutande diskussionen berörs konsekvenserna av denna utveckling på både samhälls och individnivå. Artikeln är baserad på en empirisk studie av åtta stadsmissioner runt om i landet.

Social work provided by the Swedish City Missions has undergone two general changes in recent years, it has expanded and broadened and it has come to concern more serious social problems. The work of the city missions can no longer be considered complementary to the public sector since their services do not always complement any existing public services and since they provide services on commission from the local authorities. This article describes a situation where organizations like the city missions are taking more responsibility for the health and well-being of poor people in Sweden. The concluding discussion concerns the consequences of this development on both a societal and individual level. The article is based on an empirical study of eight city missions in Sweden.

Varje dag söker ett stort antal människor i Sverige stöd och hjälp hos Sveriges nio stadsmissioner. De flesta av dem har svårt att få ekonomin att gå ihop, en del är hemlösa och en del lider av missbruksproblem. En stor och växande grupp av de som söker sig till stadsmissionerna är utländska medborgare. Stadsmissionernas arbete för dessa behövande har pågått

länge. Sveriges äldsta stadsmission – den i Stockholm – har funnits under samma namn sedan 1856. I dessa organisationer med långa traditioner har verksamheten kommit att förändrats på ett märkbart sätt under bara de senaste tio åren. Stadsmissionerna har fått mer att göra, för fler grupper av behövande, med ny och i många fall mer svårartad social problematik

(Karlsson och Vamstad 2018). Denna förändring är intressant i sig då den rör en stor och viktig organisation men den kan också ses som en indikation på en större förändring i samhället och för folkhälsan. Stadsmissionerna har länge ansetts vara en social sista-instans för individer som inte kan få hjälp eller inte tillräckligt med hjälp någon annanstans men de är för många också en första-instans (Lundström och Svedberg 2003). Till stadsmissionernas härbärgen och öppna verksamheter kommer individer som inte kan eller vill söka hjälp från socialtjänsten, eller som inte vet om att de kan det. Personal och frivilliga på stadsmissionerna är därför ofta de första att identifiera och uppmärksamma förändringar i den sociala verkligheten ute i samhället. Den här artikeln handlar om en del av de saker som de har upptäckt under de senaste åren.

Det finns mycket att säga om de förändringar som skett i stadsmissionernas roll i den svenska välfärdsstaten men den här artikeln kommer att fokusera på två hierarkiskt kopplade utvecklingar på olika nivåer: 1. Utvecklingen mot att stadsmissionerna blir mer än en komplementär välfärdsaktör på lokalsamhällsnivå och 2. Utvecklingen mot ny och svårare social problematik i stadsmissionernas arbete på organisationsnivå. Syftet med artikeln är att empiriskt belägga dessa utvecklingar och att inleda en diskussion om vad de betyder och vad som kan bli deras konsekvenser. Empirin för denna studie är hämtad från ett treårigt forskningsprojekt som bedrivs vid Ersta Sköndal Bräcke högskola med finansiering från forskningsrådet Forte.

Om studien: Metod och material

Det primära empiriska materialet för denna studie är kvalitativa intervjuer med ledande representanter för åtta av nio av Sveriges stadsmissioner. I samtliga fall har den exekutiva chefen för stadsmissionen intervjuats, ofta titulerad direktor. I alla fall utom tre har även en person i mer verksamhetsnära chefsposition intervjuats, titeln på dessa varierar men en ofta använd är socialchef. Direktörerna i Göteborg och Stockholm har även intervjuats för sina roller som ordförande respektive vice ordförande i Riksföreningen Sveriges stadsmissioner, där även flera andra av de intervjuade dessutom är styrelsemedlemmar. Sammanlagt har 13 personer intervjuats för studien och tillsammans bidrar de utifrån sina expertroller med långtgående insikt i stadsmissionernas arbete. De intervjuade fick svara på frågor om stadsmissionernas arbete med särskilda grupper, om deras roll i det lokala välfärdssammahanget och om deras förhållande till sociala och mänskliga rättigheter. Intervjuerna var drygt en timme långa vardera och genomfördes under hösten 2017 och våren 2018.

Det finns idag stadsmissioner i Stockholm (grundat 1856), Göteborg (1952), Linköping (1972), Skåne (1992), Kalmar (1998), Uppsala (2012), Västerås (2008), Eskilstuna (2015) och Örebro (2015). Stadsmissionen i Örebro ingår av praktiska skäl inte denna studie. De nyare tillskotten till Sveriges stadsmissioner bygger alla på etablerad diakonal verksamhet med betydligt längre traditioner. En tidigare kartläggning av stadsmissionernas arbete

genomförd i samarbete mellan stadsmissionerna och Ersta Sköndal Bräcke högskola visar att de under 8 månads-långa undersökningsperioder 2015-2018 genomförde 238666 insatser för hjälpbehövande individer (Karlsson 2018). Den vanligaste insatsen var måltider (67%) och därefter inkluderande aktiviteter (16%) och materiell stöd (10%). Den vanligaste gruppen av hjälpbehövande är personer med långvarigt försörjningsstöd (59%), därefter utsatta EU-medborgare (24%) och en heterogen grupp av människor som ”fallit genom nätet” av offentliga välfärdsinsatser (12%) (Karlsson 2018).

Sociala rättigheter och civilsamhällets betydelse i Sverige

T.H. Marshall (1950) ställde sig frågan hur ett kapitalistiskt samhälles materiella ojämlikhet är förenligt med ett jämlikt medborgarskap. I sitt nu klassiska svar på samma fråga konstaterade han att sociala rättigheter till grundläggande välfärd ger frihet att förverkliga medborgarskapet även åt de som annars saknar resurser för det (Marshall 1950; 1965). Vad som ingår i denna grundläggande välfärd och vad som förväntas av medborgaren i gengäld för den har diskuterats ända sedan dess, se exempelvis Dwyer (2004), Mead (1997) och Lister (2005). Det verkar dock råda viss enighet om att inget land någonsin erbjudit välfärd helt grundad i sociala rättigheter eftersom alla välfärdsstater gör åtminstone vissa bedömningar av vem som har rätt till vad med möjlighet att neka individer insatser. Johansson (2001) har föreslagit att Sverige kan-

ske är det land i världen som historiskt kommit närmast att erbjuda verkliga sociala rättigheter. Frågan om vem som ska beviljas välfärdsinsatser från den offentliga ekonomin har också komplicerats betydligt sedan Marshall beskrev sociala rättigheter på 1950-talet, även i Sverige. Socialpolitiken har omförhandlats i flera omgångar, krav på hårdare kontroll av de offentliga utgifterna har rests och under senare år har en tilltagande internationalisering av sociala problem väckt frågan om vem som har rätt till vad och var. I denna situation har civilsamhällets betydelse för välfärden fått en förnyad aktualitet. Civilsamhällesaktörer är generellt sett inte bundna av sociala rättigheter och frågor om medborgarskap, de kan hjälpa vem som helst, var som helst. I Sverige har civilsamhällets roll traditionellt sett varit huvudsakligen komplementär till den offentliga välfärden (Dahlberg 2006). De historiska rötterna till denna roll har beskrivits av Salomon et al. (2017) som ett uttryck för Sveriges tydliga karaktär av enhetsstat. De menar, förnklat, att den relativa avsaknaden av kulturella och religiösa skiljelinjer i den svenska befolkningen gjorde att den kunde enas om att förlita sig på staten och dess institutioner för den gemensamma välfärden. Ett motexempel i denna historie-sociologiska teoribildning skulle vara Nederländerna där religiösa skiljelinjer istället gav staten enbart en indirekt roll som finansiär av religionsspecifika civilsamhällesorganisationer som utförde välfärdsinsatserna. De sociala rättigheterna upprätthålls av stat, landsting och kommuner i Sverige men empirin

från den här presenterade studien visar att alla inte omfattas av dem. Den visar också att civilsamhällesaktörer som Sveriges stadsmissioner givits en ny roll av de nya skiljelinjer som uppstått i den svenska välfärdsstaten.

Stadsmissionerna som mer än komplementär välfärdsroll – på samhällsnivå

I beskrivningen av stadsmissionerna som ett komplement ligger att de riktar sig till individer som kommit på undantag i den svenska välfärdsstaten; hemlösa med missbruksproblem och/eller psykisk ohälsa, familjer med dålig ekonomi och personer som av en eller annan anledning inte kan eller vill vända sig till socialtjänsten. Mycket tyder på att denna komplementära roll nu håller på att förändras eller att den kanske redan kommit att bli en annan. Den tydligaste indikationen på detta är förekomsten av mestadels nya grupper av behövande för vilka organisationer som stadsmissionerna har ett mer än komplementärt ansvar helt enkelt för att det inte finns några offentliga tjänster att komplettera. Ett uppmärksammat exempel på en sådan grupp är de utsatta EU-medborgarna. Ledande representanter för stadsmissioner runt om i Sverige ger en ganska samstämmig bild av hur deras organisationer var tidiga med att hjälpa och uppmärksamma gruppen. Uppsala stadsmission beskriver hur EU-medborgarna började dyka upp i deras sociala verksamheter och att det var de som fick uppmärksamma kommunen på problemet. Andra stadsmissioner runt om i Sverige blev

på liknande sätt förstainstans för denna grupp, som i Linköping där stadsmissionen enligt direktorn ”tog taktpinnen och körde när ingen annan gjorde det”. De sökte samarbete med kommunen genom ett Ideellt-offentligt partnerskap (IOP) för att driva både nödhjälp och uppsökande insatser med fokus på människohandel och barns välfärd. Stadsmissionernas representanter i studien menar själva att de fått en nyckelroll i arbetet med denna relativt stora grupp behövande eftersom kommunerna inte kan – eller anser sig kunna – rikta egen verksamhet till dem. EU-medborgare har merparten av sina sociala rättigheter till välfärdstjänster i sina hemländer och svenska kommuner tvekar inför att ta på sig för mycket av försörjningsansvaret för dem. Stadsmissionerna blir därför i sin egen beskrivning ett medium genom vilket kommunerna kan nå den sociala problematiken i denna grupp. Stadsmissionen i Göteborg berättar hur Göteborgs stad initialt var helt avvisande till att avsätta medel till EU-medborgare men att kommunalt stöd till stadsmissionen och liknande organisationer blev ett medel att ändå göra det när problemet växte och inte längre kunde ignoreras. På ett liknande sätt avsattes fem miljoner kronor till papperslösa i en budgetöverenskommelse i Göteborg, pengar som kommunen enligt direktorn för stadsmissionen i Göteborg ”inte visste vad de skulle göra med” eftersom papperslösa naturligen saknar myndighetskontakter. Även i det fallet blev stadsmissionen och andra organisationer ett sätt

att nå ut. Kommuners stöd till civilsamhällesorganisationer kan ske i öppna och etablerade samarbeten eller mer indirekt genom olika sorters föreningsstöd. Stadsmissionen i Eskilstuna exemplifierar det senare med att de fått föreningsbidrag med den uttalade men inte formaliserade avsikten att pengarna ska gå till verksamhet för de utsatta EU-medborgarna, eftersom det var politiskt svårt att ge resurser till kommunala insatser för gruppen. Eskilstuna kommun reste sedan krav på att pengarna de gett skulle leda till att gatutiggandet och en olaglig bosättning skulle försvinna.

Stadsmissionernas arbete med utsatta EU-medborgare är bara ett exempel på den nya roll de har börjat ta. Stadsmissionerna har också kommit att få en ny roll för personer som har svenskt medborgarskap och för de grupper för vilka man tidigare haft bara en komplementärt hjälpande roll. Stadsmissionen i Stockholm pekar exempelvis på en ökande trend av ”extremt fattiga utsatta äldre”. Flera av intervjuerna från runt om i Sverige vittnar om att de lokala socialtjänsterna allt mer blivit granskande grindvakter till de offentliga välfärdssystemen och att de har mer fokus på att begränsa tillgången till dem genom fler och hårdare kriterier. Stadsmissionen i Kalmar säger att socialtjänsten är en granskande och ifrågasättande myndighet och inte i första hand en som försöker få en helhetsbild av individer för att få dem på fötter. Stadsmissionen i Stockholm beskriver utvecklingen som en där större ansvar för behövande lämnas över till anhöriga och personliga

nätverk, något många i både nya och gamla grupper av behövande saknar. Stadsmissionen i Eskilstuna menar att de och organisationer som deras har den samlade kunskapen om fattigdom i kommunen och att de därför kommit att ”äga fattigdomsfrågan”. Stadsmissionerna själva behöver inte göra samma ställningstaganden till individers behov och vad de har rätt till, de har många öppna sociala verksamheter och de behöver inte heller kategorisera de hjälpbehövande i grupper med olika rättigheter. Detta ger dem möjlighet att ”se individen” i större utsträckning, ett ordval från direktorn för stadsmissionen i Linköping. De menar att kommunen inte ser annan problematik än den som det beviljas bistånd för och även andra stadsmissioner tar upp att kommunerna präglas av ett ”stuprörstänkande” där sociala problem bedöms var för sig. I Uppsala säger direktorn för stadsmissionen på liknande sätt att de kommunala verksamheterna ”arbetar med vattentäta skott” och att rigida regler om exempelvis klientens ålder definierar för mycket verksamhet. Enligt denna beskrivning – som är de olika stadsmissionernas egna – framstår det som att de är de och inte socialtjänsten som har möjlighet att praktisera socialtjänstlagens helhetsperspektiv.

Stadsmissionernas roll i samhället verkar ha utvecklats samtidigt i flera riktningar. De har dels blivit mer av sociala förstainstanser, de som först möter nya eller växande behov för nya och gamla grupper av behövande. Stadsmissionerna har också i allt större utsträckning blivit välfärdsaktörer

som genomför insatser inom ramen för partnerskap med kommunen eller genom upphandlade avtal, både inom områden där det finns och inte finns offentlig verksamhet. Ingen av dessa roller kan anses vara komplementär och stadsmissionerna ser sig inte heller som komplement. Stadsmissionen i Skåne menar exempelvis att det inte längre är så att det offentliga gör allt och att en del ”skvätter över” till civilsamhället, istället ser de sig som en välfärdsaktör i en mångfald av olika aktörer. Den förändrade rollen för stadsmissionerna har också lett till att organisationerna och deras arbete har kommit att förändras i takt med att de tagit mer ansvar för fler individer med allvarligare sociala problem.

Förändringar i arbetet hos stadsmissionerna – på organisationsnivå

Från intervjuerna med stadsmissionerna framgår det att deras dagliga arbete tydligt förändrats över bara de tio senaste åren. En del av denna förändring har skett i den interna organisationen men en del av förändringen beror också på att de har ställts inför nya utmaningar som har tvingat dem att utveckla sitt arbetssätt och i mindre utsträckning även sina organisationer. Det finns mycket att säga om stadsmissionernas interna utveckling men den här artikeln kommer att fokusera på den andra sortens förändring i deras arbete, den som drivits fram av yttre påverkan.

Sjunkande medelålder bland behövande

En grundläggande förändring är att stadsmissionerna i sina etablerade verksamheter för hemlösa och andra behövande, samt förstås i sina nya verksamheter för exempelvis utsatta EU-medborgare, kommit att möta en vidare grupp behövande med ett vidare spektrum av problematik. I Uppsala berättar direktorn för stadsmissionen att de har påtalat för kommunen att de sett en kraftig tillströmning av unga människor med svåra kombinationsmissbruk, individer som har svag eller obefintlig anknytning till personliga nätverk eller samhället i stort. Från att ha, lite förenklat, erbjudit äldre män måltider och härbärga hanterar de nu problem inom områdena missbruk, psykisk ohälsa och unga, tre kärnområden för den kommunala socialtjänsten. Beskrivningen från Uppsala återkommer i olika form i intervjuerna från samtliga studerade stadsmissioner. I Stockholm och Göteborg kan man exempelvis också se en ökning av missbruk och psykisk ohälsa och Stadsmissionen i Västerås berättar om hemlösa och rotlösa unga män som kommer och går i deras öppna verksamhet. Det ökade fokuset på unga i stadsmissionernas verksamhet rör dock inte enbart dessa de allra mest utsatta i samhället. Stadsmissionen i Uppsala pekar också på en mer generell ”epidemi” i psykisk ohälsa bland unga, som leder till dystert framtidstro och avhopp från gymnasiet. På ett snarlikt sätt berättar socialchefen vid stadsmissionen i Eskilstuna om unga som ”hamnar i

ett ingenmansland” när de hoppar av skolan och har pågående missbruk. Denna epidemi rör i ett större perspektiv inte i första hand unga på utsidan av samhället. Stadsmissionen i Göteborg har exempelvis social verksamhet för unga där de som söker samtal enligt direktorn ”kommer från en samhällsgrupp som förstår att man kan behöva samtala”, i ekonomiskt välmående stadsdelar.

Hjälp till kvinnor och barn

Breddningen av behövande och problematik inkluderar också nya verksamheter för kvinnor. Ett exempel på detta är Stadsmissionen i Linköping där man börjat arbeta med relationellt våld mot kvinnor bland hemlösa, beroende och andra. Man bedriver där också ett forskningsprojekt kring HVB-verksamhet för kvinnor, i samarbete med Karolinska sjukhuset. Helt nytt är det inte med verksamhet för kvinnor, Stadsmissionen i Stockholm startade redan på 1990-talet verksamhet riktad mot den särskilda problematiken för hemlösa kvinnor, en tidigare närmast osynlig grupp. Vidare omfattar breddningen också ett ökat inslag av barn och omsorg om dessa. En av socialcheferna vid stadsmissionen i Stockholm berättar att de nu måste jobba mer med barnanpassade miljöer och kontakter med skola och sociala nätverk, samt att de fått anpassa sitt säkerhetstänk med hänsyn till närvaron av barn. De nya typerna av problematik som stadsmissionerna möter i sin verksamhet förekommer ofta i kombinationer som gör dem ännu mer svårbemötta. Dessutom har många av

de behövande få sociala nätverk i lokalsamhället och ofta också svag eller ingen relation till sociala myndigheter.

Inte bara nya grupper

Även om EU-medborgare och papperslösa är betydelsefulla nya grupper så förklarar de inte ensamma den nya problematik som möter stadsmissionerna. De stora grupperna hjälpbehövande är personer som inte får ekonomin att gå ihop – grupper som stadsmissionen alltid mött – och stadsmissionerna uppfattning är att situationen för dessa blivit värre. Intervjuer från hela landet vittnar om att många av de som de möter är personer som inte kan leva på sina bidrag eller socialförsäkringar, exempelvis vid Stadsmissionen i Kalmar där man vittnar om hur sjukskrivna med svårighet att försörja sig blir sjukare och kommer ännu längre från arbetsmarknaden i en ond cirkel. Direktorn för stadsmissionen i Göteborg beskriver hur de nu i större utsträckning möter exempelvis ensamstående småbarnsföräldrar för vilka ”barnbidraget kommer på tisdag, försörjningsstödet kommer på onsdag, det är bara det att idag är det fredag”. Detta kan vara personer som redan gått till socialtjänsten men som därifrån blivit hänvisade till stadsmissionen. Stadsmissionerna ser också ökade och delvis nya behov bland grupper som inte dyker upp i de öppna verksamheterna. Direktorn för diakonistiftelsen kopplad till stadsmissionen i Uppsala har exempelvis identifierat ett ökat behov bland ”personer med stark

ensamhetskänsla”, särskilt äldre som bor ensamma. Han beskriver också hur denna problematik hänger ihop med frågor om psykisk ohälsa och missbruk, vilket för dem illustrerar hur deras sociala verksamhet gränsar till den vård och omsorg som kommun och landsting kan tillhandahålla.

*Nya sociala problem
med nya krav på stadsmissionerna*

Den nya problematiken har lett till nya utmaningar för stadsmissionerna. Individer vars problematik eller rättsliga status är sådan att de inte kan tas omhand av myndigheter eller andra hamnar ofta hos stadsmissionerna. I Uppsala beskriver direktorn för stadsmissionen hur personer som avvisats från olika sorters boenden skjutsas till deras verksamhet i polisbil. Det kan handla om personer som nekas fortsatt missbruksvård på grund av återfall och som inte har någonstans att bo. Stadsmissionen och dess frivilliga får på så sätt husera personer som inte sociala myndigheter vill eller kan behandla längre, något som också har lett till tuffare arbetsklimat och säkerhetsrisker för personal och frivilliga. På Stadsmissionen i Skåne reflekterar direktorn över att attityden från de behövande också förändrats med breddningen och fördjupningen av den sociala problematiken de möter. Om den typiska behövande tidigare var tacksam och välvillig så är det inte längre alltid fallet, möjligtvis för att inte alla förstått vad för slags verksamhet de hamnat i. Att bemöta denna förändring i beteende och att förklara vad stadsmissionen kan

och inte kan hjälpa med är ännu en belastning.

Professionalisering och en ny sorts frivillighet

Utvecklingen mot att stadsmissionerna får handskas med allt värre sociala problem av allt fler sorter ställer förstås nya krav på de som arbetar hos dem. De stora stadsmissionerna i Stockholm och Göteborg beskriver hur de har kommit att behöva fler anställda och frivilliga med specialistkompetens av olika slag. EU-medborgarna som deltar i den kontaktsökande verksamheten Crossroads behöver möta personer som kan något om EU-rätt medan hemlösa ur andra grupper behöver ”skickliga socialarbetare som kan socialtjänstlagen” enligt direktorn i Stockholm. Personer i hemlöshet i särskilt den senare kategorin lider ofta av missbruksproblem och psykisk ohälsa, något som kräver utbildning och/eller erfarenheter av vård och omsorg och socialt arbete. De stora stadsmissionerna har bättre förutsättningar men vid en liten stadsmission som den i Kalmar menar områdeschefen för det sociala området att det är ”några få som gör väldigt mycket inom många områden”. Stadsmissionen i Västerås har haft problem liknande de i Kalmar och där har man sett att de senaste årens utveckling också lett till förändrade förutsättningar för deras frivilligarbetare. Arbetsklimatet i deras öppna verksamhet har blivit så mycket tuffare på grund av klientelet att det har blivit svårt att behålla frivilliga.

Diskussion

Den här presenterade intervjustudien tyder på att de svenska stadsmissionerna inte längre kan kallas ett komplement till den offentliga välfärden. De utför nödvändiga tjänster för en relativt stor grupp klienter för vilka det inte finns något alternativ i den offentliga sektorn. Stadsmissionerna utför dessutom en lång rad tjänster i relativt stora volymer i samarbete med eller på uppdrag från kommunerna, de är alltså vissa sammanhang inte ett komplement till den offentliga välfärden utan en välfärdsaktör bland många inom den. Vad har det då för betydelse att organisationer som stadsmissionerna fått en sådan roll i den svenska välfärdsstaten? Att stadsmissionerna utför tjänster på uppdrag av kommunen betyder inte så mycket i sig, många välfärdsområden är marknadsbaserade och om ett vårdföretag kan få en upphandling så kan en stadsmission också få det. Att däremot så många i både nya och gamla grupper av behövande är hänvisade till stadsmissionerna tyder på en spricka i den svenska välfärden mellan de som har sina behov täckta och de som inte har det. Det har alltid funnits en sådan spricka men att döma av förändringen i den sociala verklighet som stadsmissionerna möter så har skillnaden mellan de som är på insidan och de som är på utsidan av välfärdsstaten accentuerats. Detta illustreras inte minst av att den kommunala socialtjänsten kommit att allt hårdare få bevaka skiljelinjen mellan de på insidan och de på utsidan. I historiska beskrivningar av den svenska

välfärdsstaten är utsagorna samstämmiga kring de gemensamma och jämlika institutionernas betydelse. Det var enligt både Marshall (1950) och dennes efterföljare och teoritraditionen representerad av Salmon et al. (2017) på olika sätt den relativa avsaknaden av sådana sprickor vi nu ser som gjorde den stora välfärdsstaten möjlig. I Sverige kunde vi tillräckligt väl enas över grupp och klassgränser för att ha en gemensam välfärd med gemensam finansiering. På ett övergripande plan signalerar alltså stadsmissionernas nya roll den svenska välfärdsstatens moraliska grund och legitimitet håller på att omförhandlas. På ett mer närliggande plan är det förstås också oroväckande för folkhälsan att så många individer med så allvarliga sociala problem är hänvisade till verksamhet med få eller inga professionellt kunniga att ta hand om dem. Stadsmissionerna själva är de första att uttrycka sin frustration över att den offentliga välfärden inte når alla och en allt större del av stadsmissionernas arbete har kommit att bli att i den offentliga debatten påpeka det offentligas ansvar. Särskilt alarmerande är kanske att stadsmissioner över hela landet möter unga med svår problematik, unga som borde vara på väg in i en fas i livet då de arbetar och bidrar till samhället men som istället kan hamna i ett livslångt utanförskap.

Referenser

- Dahlberg, L. 2006. "The complementary norm: service provision by the welfare state and voluntary organizations in Sweden" in *Health and Social Care in the Community*, 14:4, 302-310
- Dwyer, P. 2010. *Understanding social citizenship: Themes and perspectives for policy and practice*. Bristol: Policy press.
- Johansson, H. 2001. *I det sociala medborgarskapets skugga*. Lund: Arkiv förlag
- Karlsson, M. 2018. "Finns fattiga? En nationell kartläggning av de svenska stadsmissionernas möten med fattiga", kommande
- Karlsson, M. och Vamstad, J, 2018. "New deeds for new needs: Civil society action against poverty in Sweden" in *Voluntas*, publicerad online i februari 2018.
- Lister, M. 2005. "Marshall-ing social and political citizenship: Towards a unified conception of citizenship" in *Government and opposition*, 40:4, 471-491
- Lundström, T. och Svedberg, L. 2003. "The Voluntary Sector in a Social Democratic Welfare State – The Case of Sweden" in *Journal of Social Policy*, 32:2, 217-238
- Marshall, T.H. 1950. *Citizenship and class and other essays*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Marshall, T. H. 1965. "The Right to Welfare" in *The Sociological Review*, 13:3, 261-272
- Mead, L.M. 1997. "Citizenship and social policy: T.H. Marshall and poverty" in *Social Philosophy and Policy Foundation*, 14:2, 197-230
- Salamon, L., Sokolowski, S.W., and Haddock, M.A., 2017. *Explaining Civil Society Development: A Social Origins Approach*. Baltimore: Johns Hopkins University Press